
ГЛАВНИ ФАКТОРИ ЗА ПРИВЛИЧАНЕ НА ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ (ПЧИ). ФАКТОРИ, ВЛИЯЕЩИ ВЪРХУ РЕШЕНИЕТО ЗА ИНВЕСТИЦИЯ В БЪЛГАРИЯ

Стефан Цанков
st.cankov@gmail.com

*катедра „Икономика и счетоводство в транспорта“
Висше транспортно училище „Тодор Каблешков“
БЪЛГАРИЯ*

***Ключови думи:** ПЧИ, фактори, разходи, квалификация, икономическа обстановка, достъп до пазари, политическа стабилност, работна сила, бизнес среда*

***Резюме:** Има две основни причини за инвестиране в чужда държава. Първата е нуждата от разширяване на пазарния дял (пазарна насоченост). Тя винаги присъства във водещата стратегия за развитието на компаниите в международен мащаб. Втората е свързана с постоянната цел за увеличаване на ефективността (ефективна насоченост). Тези мотиви са основните причини за започване на икономическа дейност в чужбина. Различни фактори подтикват компаниите да предприемат подобни действия, сред които има както стимулиращи: разходи, квалификация, икономическа обстановка, разширяване/откриване на пазари, достъп до пазари, политически стимули, и т.н., така и задържащи: политическа стабилност, корупция, работна сила, бизнес среда.*

Изследвайки проблема, може да заключим, че има пряка положителна връзка между напредъка на прехода в една икономика и нивото на ПЧИ, което се потвърждава от по-високите потоци от ПЧИ в повечето икономики с напреднал преход, както в България. Общо взето, чуждите фирми, инвестиращи в България виждат шансовете си в откриването на нови пазари и в по-добрите възможности за печалба и следователно по-дългосрочни перспективи за бизнеса си. Почти всички от тях планират бъдещо откриване и разширяване на дейностите си.

Общият пазар на страните от ЦИЕ наброява повече от 100 млн. потребители. Въпреки това за инвеститорите от ключова важност са политическата и правна обстановка, и инвестиционните преговори. Страните се различават по степента на откритост за чужди инвестиции. Потокът на ПЧИ пряко се влияе от успеха на страната домакин в прилагането на политики, окуражаващи икономическия растеж, стабилната политическа обстановка, икономическата и законодателна среда, която поддържа благоприятни условия за чуждите инвестиции¹. Някои страни (Балканите и Русия) по принцип не успяха в привличането на чужди инвестиции, така, както при други се случи (главно Вишеградската четворка), като по този начин потенциалът на инвестиционни възможности остана в голяма степен нереализиран. Възприятието за

---

¹ Zaman, G., 2005

риск е такава, че по-малко развитите икономики често се обрисуват в по-неблагоприятна светлина, отколкото развитите, от гледна точка на инвестиции. Традиционните страхове, като страха от експроприации, отстъпиха пред страха, че правителствата на западните развити страни може да наложат крайния изисквания, включително национализация и екологичен контрол, като по този начин препречиха пътя на западните инвеститори по посока на решения, прилагащи индивидуалните корпоративни идеи.

След преглед на литературата, може да се предположи, че съществува пряка положителна връзка между напредъка на прехода и нивото на ПЧИ, което се доказва от по-големите ПЧИ в повечето икономики с напреднал преход, както и в България и Румъния през първото десетилетие на века. Приватизацията, придобиването и съвместните предприятия, заедно с репатриране на целия приход, тогава станаха не само възможни, но и успешно работещи. Създадоха се държавни агенции за стимулиране на чуждите инвестиции, организиране на приватизацията и поощряване на националната икономика². Едновременно с това, традиционното държавно предприятие беше разчленено, преконфигурирано и възстановено с вливане на нов правителствен капитал в холдингова компания или разделено на няколко компании, които или стават жизнеспособни, или просто се ликвидират.

Въпросът, обаче, относно отговорността за присъствието на ПЧИ в икономиката домакин е далеч по-сложен от това да се осигури информация за инвестиционните потоци. Отчитането единствено на обемите от ПЧИ е крайно недостатъчно за оценката на тяхното присъствие в икономиката на една страна домакин³. Съществуват методи за изчисляване на индекса на транснационализация, който представлява всеобхватно мерило за степента на проникване на МНК в дадена икономика домакин. Според предвижданията на експертите, индексът на транснационализация за България е 16,9%, при средно 11% за посткомунистическите икономики.

В специализирано проучване на НСИ от 2004 г. по инициатива на Министерството на икономиката, бе направен сравнителен анализ на фирми с местен и на такива с чуждестранен капитал, с цел да се изяснят някои определени икономически характеристики на компаниите с чуждо участие, преобладаващи в следните сектори: производство на електрическо, оптично и друго оборудване; производство на неметални и инертни вещества (цимент), които представляват половината от БДС в секторите: транспорт, складиране и комуникации; търговия, ремонт и сервизна дейност на автомобили и мотоциклети, вещи за лично потребление и битови стоки; производство на храни, напитки и тютюневи изделия; производство на текстил и облекло, кожа и кожени изделия, и т.н. В същото проучването чуждите фирми посочват следните главни причини, привлекли ги към България:

- Сравнително ниска цена на труда при добро качество, което прави производството конкурентноспособно;
- Сравнително либерален търговски режим и широк достъп до външни пазари;
- Достъп до големи световни пазари, благодарение на глобалните търговски споразумения на България;
- Повишаваща се икономическа култура;
- Местната валута е “вързана” с еврото, което създава икономическа стабилност;
- Дългогодишни успешни икономически взаимоотношения с България,

---

² Bulgarian Taxes, 2006

³ Bughin, J., S. Vanini, 2003

които се оказват важни за някои фирми.

Като цяло, чуждите фирми, инвестиращи в България, оценяват преимуществата си главно по отношение на откриване на нови пазари, както и по отношение на принципно по-добрите възможности за печалба, следователно – дългосрочна перспектива за бизнеса си. Почти всички фирми предвиждат и планират бъдещо стартиране и разширяване на дейностите⁴. Чуждите фирми не оценяват “лесната печалба” в България като доминиращо предимство, а го приемат като сигурно и като един от основните фактори за привличане на ПЧИ.

Барииери за инвестициите

Главните причини за сравнително ниските ПЧИ в България (до 2005 г.) могат да бъдат обяснени със следните важни проблеми:

– Нестабилността в региона като цяло. Нестабилността на Балканите имаше много силен отрицателен ефект върху ПЧИ за всяка от страните, включително България. Регионът се считаше за “рисков” за инвестиране и търговия. Например, застраховките за износ са много скъпа инвестиция, изискваща значителни застрахователни средства;

– Пазарният мащаб също има значение за привличането на ПЧИ. България имаше малък потенциал по отношение на този критерий.

– Международни фактори: реформи в страната, които изостават от идентични процеси в другите бивши комунистически икономики в преход (например, Словения, Чехия, Полша, Прибалтийските републики и др.);

– Другите основни фактори, допринасящи за ниските нива на ПЧИ в България са близостта и липсата на общи граници с развити западни икономики. В това отношение Гърция играе важна роля по отношение на потоците на ПЧИ към България;

– Главните пречки, с които чуждите фирми се сблъскват в България, започват с бюрокрацията, корупцията и несигурността, типични за региона. Друга сериозна пречка е нежеланието на някои държавни институции да си свършат работата и бавното прилагането на административните решения. Постоянните промени на нормативната база и законните също възпрепятстваха шансовете за успешен бизнес в България;

– Равните условия на игра бяха посочени като много важни за функционирането на чуждите фирми и техните дългосрочни планове в региона, но фирмите посочиха някои аспекти, характеризиращи се с неблагоприятна конкуренция – чуждите компании посочват, че някои фирми (обикновено български) незаконно избягват данъци, което води до нелоялна конкуренция. Разликата в отношението от страна на администрацията също създава нелоялна конкуренция, както и корупция.

– Липсата на информация и невъзможността да се предостави достатъчно информация за действащия бизнес в България се оказа важен недостатък. Чуждите компании не бяха доволни от съдействието, получено от национални и международни организации, нито от европейските организации в същото отношение, както и българските институции. Малко по-добро бе положението с Българската бизнес асоциация, но не задоволително;

– Инфраструктурата бе често сочена за една от пречките, които чуждите фирми срещат в Югоизточна Европа, в случая – в България, но интересна находка на проучването бе, че чуждите фирми бяха по-малко загрижени за качеството на инфраструктура, отколкото за общото икономическо състояние и финансовите условия, преобладаващи в страната;

---

⁴ Dimitrova, D. and J. Vilrocx (eds.), 2005

– При оценката на бариерите пред ПЧИ, не може да се подмине проблема на т.н. “разминаване между отговорности и изпълнението им”. Както бе отбелязано от Консултативната служба по международни инвестиции⁵, проблемът на непоследователното изпълнение на законите и нормативите се проявява в много аспекти и сфери. ФИАС изтъкна конкретно недостатъчния институционален потенциал за практическото изпълнение на законодателството, като административна бариера пред чуждите инвеститори. Резултатите от едно проучване в България, проведено от Агенцията на САЩ по международно развитие, очертаха следните главни проблеми, цитирани от чуждите инвеститори (оценките са петобална система, като 1 означава “никакви проблеми”, 5 – “съществени проблеми”):

- непредсказуемост на законовата и нормативна уредба (4,0)
- високо ниво на корупция (3,9)
- държавна бюрокрация (3,8)
- данъци (3,7)
- финансиране (3,6)

Заключение

Началото на пазарната реформа на българската икономика, заедно с възприемането на универсалните пазарни принципи, поставиха България на пътя към реинтеграцията в световната икономика и отвориха вратите за потока от ПЧИ. Данните сочат, че чуждите инвеститори са били повече от пазарно ориентиран тип само в края на 90те години на изминалия век. Отложените икономически реформи и политическата нестабилност – както вътрешна, така и външна (кризата в Косово) бяха сред главните причини надеждите за стабилни ПЧИ да не се реализират през почти цялото последно десетилетие на миналия век.

Литература:

- [1] Zaman, G., 2005
- [2] Bulgarian Taxes, 2006
- [3] Bughin, J., S. Vanini, 2003
- [4] Dimitrova, D. and J. Vilrocx (eds.), 2005
- [5] ФИАС, 2000 г.

---

⁵ ФИАС, 2000 г.

DETERMINING FACTORS FOR FDI. FACTORS INFLUENCING THE DECISION TO INVEST IN BULGARIA

Stefan Cankov
st.cankov@gmail.com

*Todor Kableshkov University of Transport,
158 Geo Milev Street, Sofia 1574,
BULGARIA*

Key words: *FDI, factors, costs, skills, economic environment, market access, political stability, labour force, business environment*

Abstract: *There are two basic reasons for investing abroad. The first is the need for extending of the market share (market-seeking). It is almost always in a leading strategy for development of a company in international scale. The second is related to the permanent goal for increasing efficiency (efficiency-seeking). These motives are the fundamental reasons for setting up business abroad. Varied factors push enterprises to move and to organise their production in other countries, both positive: costs, skills, the economic environment, expansion/establishment of markets, market access, policy incentives, etc., and negative: political stability, corruption, labour force, business environment, etc.*

Researching the issue, it could be suggested that there is a positive direct relationship between the progress in transition and the level of FDI, supported by the evidence of higher FDI flows in the most advanced transition economies as well as in Bulgaria. On the whole, the foreign firms investing in Bulgaria estimate their advantages mainly in the establishment of new markets and opportunities and in the better general opportunities for making profits, and, hence a long-term perspective for their business: almost all of the firms foresee and are planning for, the future initialisation and expansion of business activity.